

Kemiön seudun väestö keskiajalta nykypäivään

Kemiönsaaren kunnan väkiluku on tällä hetkellä hieman yli 6 300 henkeä (31.12.2024). Vuosien varrella saaren asukkaat ovat kokeneet sodan ja rauhan, teollisuuden nousun ja tuhon sekä jopa malarian kaltaisia sairauksia.

Keväällä 1856 terveystilanne Kemiön alueella oli huolestuttavan huono. *Åbo Underrättelserissä* julkaistun raportin mukaan etenkin saaristossa jokaisessa "tuvassa" oli yksi tai monesti useitakin sairastuneita. Horkka levisi hallitsemattomasti, ja ihmiset etsivät apua "mitä kummallisimmista ja luonnottomimmista parannuskeinoista".

Kyseessä oli malaria, jota esiintyi tuohon aikaan kaikkialla maailmassa. Useimmat toipuivat, mutta malaria oli silti vitsaus, sillä se "kulutti vahvimpienkin voimat". Tämän vuoksi malariaa sairastavat olivat alttiimpia muille tarttuville ja tappaville taudeille. Saarella ei ollut lääkäreitä, mutta parannuskeinon saattoi keksiä vaikkapa pappi tai kansanparantaja.

Vuonna 1887 kirkkoherra Fredrik Gabriel Hedberg ilmoitti Kemiön seurakunnalle väestössä tapahtuneista muutoksista ja kehotti kirkkokansaa kiittämään Jumalaa. Syystäkin, sillä vuotta ei ollut leimannut "sota, nälänhätä tai rutto". Sodan aikaan tauteja levittivät sotilaat, ja kun sadonkorjuu epäonnistui kokonaan, tautien pääasiallisia levittäjiä olivat kiertävät kerjäläiset.

Elämä oli haurasta, ja usein myös lyhyttä sekä epävarmaa. Mutta mikä oli tilanne Kemiön seudulla 700 vuotta sitten, ja kuinka paljon ihmisiä täällä oikein asui tuohon aikaan? Yksinkertainen, mutta ikävä vastaus tähän kysymykseen on, että sitä emme saa koskaan tietää. Jos kuitenkin luovumme kaikkein kunnianhimoisimmista tavoitteistamme ja tarkastelemme 1400- ja 1500-lukuja väestön koon näkökulmasta, voimme löytää vastauksia. Maatilojen lukumäärän (n. 600) perusteella voidaan päätellä, että Kemiön pitäjässä asui tuohon aikaan hieman yli 4500 ihmistä (mikäli jokaisella maatilalla asui keskimäärin 8 ihmistä).

Ennätysmäärä sotavuosia, epidemioita ja huonoja satovuosia pienen jääkauden ajan Suomessa merkitsivät sitä, että väestönkasvua oli vain lyhyinä ajanjaksoina. Papiston vuodesta 1749 lähtien toimittamat väestötilastot kertovat, että 1700-luvun puolivälissä seudulla asui suunnilleen sama määrä ihmisiä kuin kaksi tai kolme vuosisataa aiemmin. On mahdollista laskea, että vuonna 1722, 1690-luvun suurten kuolonvuosien, vuoden 1710 ruton ja isonvihan nimellä tunnetun venäläisten miehityksen jälkeen väkiluku oli enintään 3 000.

Kemiön seudun väkiluku kasvoi 1700-luvulta lähtien ja oli 1910-luvulla ennätykselliset 14 500 asukasta. Tämä johtui siitä, että tavanomaisena vuonna syntyi paljon enemmän ihmisiä kuin kuoli. Vuonna 1899 seudulla syntyi ennätykselliset 480 lasta. Tällä hetkellä Kemiönsaaren kunnassa elävänä syntyneiden lasten määrä on alle kymmenesosa tästä.

Väkiluku pieneni 1900-luvun alun huippulukemista tuhannella hengellä vuosien 1910–1950 välillä, ja sen jälkeen tahti on kiihtynyt entisestään. Vuonna 1990 Kemiössä asui hieman yli 8 000 ihmistä, ja kun Kemiönsaaren kunta muodostettiin vuonna 2009, väkiluku oli noin 7 000. Tilapäistä nousua nähtiin toisen maailmansodan jälkeisinä suuren syntyvyyden aikoina. Esimerkiksi huippuvuonna 1948 Kemiön seudulla syntyi 287 lasta. Tärkeä syy asukasluvun laskuun oli syntyvyyden väheneminen. Muita syitä olivat maastamuutto Amerikkaan ja myöhemmin Ruotsiin, sekä muuttoliike kaupunkeihin ja teollisuuspaikkakunnille. Muuttotase

oli nimittäin yleensä negatiivinen – Kemiön seudulle muutti vähemmän ihmisiä kuin sieltä pois.

1600-luvulla Kemiön pitäjässä oli niin paljon suomenkielisiä, että heille pidettiin luultavasti joka sunnuntai jumalanpalvelus puukirkossa. 1700-luvun aikana suomenkielisten määrä väheni, ja 1800-luvun alussa heitä oli enää noin 60 henkeä. 1800-luvulla saarelle muutti suomenkielistä työvoimaa. Suomenkielistä väestöä oli vuonna 1880 lähes 1 500, mikä oli 14 prosenttia Kemiön seudun väestöstä.

Suomen ja Neuvostoliiton välisten sotien jälkeen suomenkielinen väestö kasvoi, kun Kemiönsaaren neljä kuntaa otti vastaan Karjalan evakkoja. Heitä oli kesällä 1949 lähes tuhat, joista 575 Kemiössä. Kemiönsaaren kunnassa suomenkielisten osuus väestöstä on tällä hetkellä 30 prosenttia.

Kemiön seutu on ilmastoltaan ja elinkeinomahdollisuuksiltaan yksi Suomen suotuisimmista. Mutta mitä entisajan ihmiset sitten tekivät saadakseen leivän pöytään? Lyhyt mutta käypä vastaus on, että sekä pääsaaren että saariston asukkaat olivat monitaitoisia. Asuinpaikalla oli luonnollisesti merkittävä rooli elinkeinon valinnassa. Maailma näytti erilaiselta Rosalassa kuin esimerkiksi Tjudassa. Peltojen, niittyjen ja karjan tuomaa elinkeinoa saatettiin täydentää kalastuksella, puun myynnillä tai merenkulkuun liittyvillä töillä. Naiset ja lapset olivat korvaamatonta työvoimaa. Erään hiittisläisen naisen sanoin: "Aikaisemmin oli vaikeaa, kun piti olla yhtä paljon mies kuin nainen". Erityisesti Dragsfjärdissä monet ihmiset työskentelivät teollisuudessa. 1900-luvun vaihteessa Dragsfjärd oli Suomen teollistunein maaseutukunta.

Dragsfjärdin teollisuusyhteisöissä tehtaanpatruunoiden, päälliköiden tai virkamiesten ja työläisten välillä vallitsivat suuret erot. Muualla maaseudulla vallitsi pitkään suuri kuilu maanomistajien eli tilallisten ja maata omistamattomien välillä. Vuonna 1875 maanomistajien ja vuokraajien osuus miespuolisesta työväestöstä oli enintään 16 prosenttia. Loput olivat torppareita, renkejä tai sekalaista työväkeä. Kyseisenä vuonna Kemiön alueella oli vuosipalveluksessa lähes tuhat renkiä ja 920 piikaa. 1920-luvulla torpista ja mäkituvista tuli itsenäisiä pientiloja.

Monia Kemiön seudulla seitsemän vuosisadan aikana asuneista ihmisistä ei edes tunneta nimeltä. Kun Kemiön kirkossa paljastettiin sateisena juhannuspäivänä 1925 muistokivi "Kemiön viljelyn edistäjille 1325–1925", Nils Oskar Jansson piti tilaisuudessa puheen. Hänen sanojensa mukaan he olivat "kokoontuneet tähän kesäiseen juhlatilaisuuteen kunnioittamaan niitä menneitä ja unohdettuja sukupolvia, jotka ovat viimeisten 600 vuoden aikana edeltäjiensä tavoin toimineet tietoisesti tai tiedostamattaan viljelyn edistäjinä Kemiön seudulla niin sydämillään kuin käsilläänkin". Viljelystä puhuessaan Jansson tarkoitti varmastikin sekä ruumiillista että henkistä viljelyä. Jos luvun "600" numeron kuusi muuttaisi seitsemäksi, Janssonin ylevät sanat kuulostaisivat ajankohtaisilta vielä näin sata vuotta myöhemminkin.

Nils Erik Villstrand, prof. emeritus